

De rekrutering en selectie van politieke partijen op lokaal niveau

De totstandkoming van een kandidatenlijst in de Gemeente Voorschoten

Maurits Grimberg
7 april 2014

Universiteit Leiden

Masterthesis

DE REKRUTERING EN SELECTIE VAN POLITIEKE PARTIJEN OP LOKAAL NIVEAU

De totstandkoming van een kandidatenlijst in de Gemeente Voorschoten

Auteur: M.R. (Maurits) Grimberg
Studentnummer: 1104470

Instituut: Universiteit Leiden | FSW | Politieke Wetenschap
Opleiding: Political Science

Begeleider: dr. J.P. Vollaard
Tweede lezer: prof. dr. G.A. Irwin

Datum: 07-04-2014

Aantal woorden: 11.470

Inhoudsopgave

HOOFDSTUK 1	INLEIDING	4
	AANLEIDING	4
HOOFDSTUK 2	DE THEORETISCHE VERKENNING	7
	DE ROLLEN VAN HET RAADSLID	11
	VRAAGSTELLING	13
HOOFDSTUK 3	METHODOLOGIE	15
	ONDERZOEKSSTRATEGIE, AFBAKENING EN SITUATIESCHETS	15
	DATAVERZAMELING EN DATA-ANALYSE	16
	INTERVIEW- EN VRAAGSTELLINGSTECHNIEKEN	16
	HET SURVEYONDERZOEK	17
HOOFDSTUK 4	RESULTATEN	18
	DE POLITIEKE PARTIJEN IN DE GEMEENTE VOORSCHOTEN	18
	HET REKRUTERINGS- EN SELECTIEPROCES IN DE GEMEENTE VOORSCHOTEN	19
	DE PROFIELSCHETS EN ROLLEN VAN KANDIDAAT-RAADSLEDEN	25
HOOFDSTUK 5	ANALYSE	36
HOOFDSTUK 6	CONCLUSIE, DISCUSSIE EN AANBEVELINGEN	39
	CONCLUSIE	39
	DISCUSSIE	40
	AANBEVELINGEN VOOR VERDER ONDERZOEK	40
LITERATUURLIJST		41
BIJLAGE A: DE GEÏNTERVIEWDEN		43
BIJLAGE B: DE INTERVIEWVragen		44
BIJLAGE C: PERSPECTIEF PARTIJBESTUREN OVER PROFIELKENMERKEN		46

Hoofdstuk 1 Inleiding

Aanleiding

Politieke partijen vormen een schakel tussen het openbaar bestuur en de maatschappij. Een drietal belangrijke functies waarmee politieke partijen invulling aan deze positie geven zijn de organisatie- en mobilisatiefunctie, de programmatische functie en de kandidaatstellingsfunctie (Boogers, 2007a, pp. 80-81). Voerman en Boogers (2006, p. 2) constateren dat politieke partijen steeds vaker problemen ondervinden bij de uitvoering van deze functies. Die problemen zouden met name te wijten zijn aan het dalende ledenaantal van politieke partijen, van circa 430.000 leden in 1980 naar ongeveer 309.000 leden in 2014 (Boogers, 2010, p. 130; Voerman & Boogers, 2011, pp. 4-5; Voerman, 2014, p. 1). Naast de afname van het ledenaantal ondervinden met name de grote partijen problemen op het gebied van de kandidaatstellingsfunctie door de sterke vergrijzing van de ledenaanhang. Het dalende ledenaantal en de vergrijzing van de ledenaanhang leiden tot een *“slinkend reservoir waaruit de kandidaten voor de vertegenwoordigende lichamen worden geput”*, met als gevolg dat de kwaliteit en de representativiteit van de vertegenwoordiging in het geding komt (Voerman & Boogers, 2010, p. 131; Voerman & Boogers, 2011, p. 5). Recent onderzoek van Nieuwsuur en de Vereniging van Griffiers onderbouwt deze constatering en stelt dat met name de politieke partijen in gemeenten met minder dan 50.000 inwoners problemen ervaren tijdens de rekrutering en selectie van kandidaten voor de gemeenteraadsverkiezingen (Nieuwsuur, 2014).

Een belangrijk aspect binnen de kandidaatstellingsfunctie is de totstandkoming van de kandidatenlijst, waarbij de rekrutering en selectie van kandidaten centraal staat. Het proces van rekrutering en selectie heeft betrekking op de wisseling van politici, door het vertrek van zittende volksvertegenwoordigers en de rekrutering van nieuwe kandidaat-raadsleden (De Groot et al, 2010, pp. 411-412). Er bestaat echter geen wetgeving over de wijze waarop politieke partijen hun kandidaat-raadsleden moeten rekruteren en selecteren, wat ertoe leidt dat partijen vrij zijn om intern hun eigen procedures vast te stellen en te handhaven (Hillebrand, 1992; Andeweg & Irwin, 2009, p. 82). De beschikbare literatuur met betrekking tot de rekrutering en selectie van politieke partijen beperkt zich daarnaast grotendeels tot het nationale politieke niveau, waardoor er weinig kennis is over de wijze waarop politieke partijen op lokaal niveau functioneren. Het onderzoek dat zich richt op het lokale niveau beperkt zich veelal tot de partijafdelingen, waardoor de veelheid aan lokale partijen buiten

beschouwing gelaten wordt (Boogers, 2007b, p. 76). Onder partijafdelingen worden in dit onderzoek de afdelingen van nationale partijen op lokaal niveau verstaan. Gezien de veronderstelde problemen bij de rekrutering en selectie van kandidaat-raadsleden voor de gemeenteraadsverkiezingen, en de daarmee samenhangende gevolgen voor de kwaliteit en representativiteit van de vertegenwoordiging, is het van belang dat inzicht wordt verkregen in de wijze waarop de rekrutering en selectie van politieke partijen op lokaal niveau functioneert. De hoofdvraag van dit onderzoek is daarom als volgt geformuleerd: *hoe verloopt de rekrutering en selectie van kandidaat-raadsleden voor de gemeenteraadsverkiezingen?*

Voerman en Boogers hebben in hun onderzoeken uit 2006 en 2011, met als onderzoeksobject de rekrutering van politieke partijen in aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen, gebruik gemaakt van een enquête onder ongeveer drieduizend politieke partijen, bestaande uit zowel partijafdelingen als lokale partijen. Voerman en Boogers hebben per politieke partij inzicht verkregen in de eventuele aanwezigheid van een rekruteringsproblematiek, de bijbehorende oorzaken, de mate waarin minder vertegenwoordigde bevolkingsgroepen zijn gerekruteerd en of er in de profielsen van kandidaat-raadsleden rekening is gehouden met de gevolgen van de dualisering voor het raadslidmaatschap. Het onderzoek geeft duidelijk weer dat het aanbod aan potentiële kandidaat-raadsleden en de rekrutering van politieke partijen niet op elkaar aansluiten en dat de partijbesturen hier bewust maatregelen tegen proberen te treffen. De wijze waarop de partijbesturen dat doen is echter nog niet nader onderzocht. De eerste deelvraag van dit onderzoek is daarom als volgt geformuleerd: *wat is de procedure voor de totstandkoming van de kandidatenlijst van politieke partijen in aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen?*

Uit onderzoek op nationaal niveau en het spaarzame onderzoek op lokaal niveau blijkt dat verschillende factoren een rol zouden kunnen spelen in het rekruterings- en selectieproces. Eén van die factoren hangt samen met de kwaliteit van de vertegenwoordiging, namelijk het profiel van de kandidaat-raadsleden. Onder het profiel van kandidaat-raadsleden worden in dit onderzoek zowel de competenties en kwalificaties als de sociale achtergrond, afkomst, geslacht en leeftijd van de kandidaat-raadsleden verstaan. Om kandidaat-raadsleden te selecteren die voldoen aan het profiel van de huidige dan wel gewenste kwaliteitseisen en cultuur van de politieke partij, maken politieke partijen zowel op nationaal als lokaal niveau veelal gebruik van een kandidaatstellingscommissie (De Groot et al, 2010, p. 412). Boogers

(2007a, p. 99) stelt dat de partijbesturen een zo groot mogelijk achterban proberen te bereiken door te zorgen voor een bepaalde mate van diversiteit op de kandidatenlijst. Ook hierbij geldt dat bekend is dat de politieke partijen veelal gebruikmaken van een kandidaatstellingscommissie en een profielschets, maar dat er onvoldoende inzicht is in de wijze waarop zij dat doen en welke profielkenmerken een belangrijke rol spelen. Eén van de weinige onderzoeken over de rekrutering van kandidaat-raadsleden voor de gemeenteraadsverkiezingen is uitgevoerd door Irwin en gepubliceerd in 1976. De afgelopen decennia is er echter veel veranderd in de lokale politiek, waaronder de opkomst van lokale “leefbaar-partijen”, de dualisering van het gemeentebestuur en inspanningen om de kwaliteit van de lokale democratie door middel van onder andere referenda te verbeteren (Boogers, 2007a, p. 84; Boogers, 2007b, p. 75). Een meer recente ontwikkeling is de decentralisatie van rijkstaken naar de gemeenten, wat een grote beslaglegging heeft op de capaciteit van de lokale volksvertegenwoordiging. Deze ontwikkelingen gaan gepaard met een verhoging van de complexiteit van de lokale politiek en vragen om bepaalde expertise van de raadsleden. De ontwikkelingen hebben mogelijk geleid tot een verandering van de profielschetsen die partijbesturen op lokaal niveau hanteren bij de totstandkoming van de kandidatenlijst. Om de profielschets waaraan kandidaat-raadsleden idealiter moeten voldoen aan de actualiteit te toetsen is dus nader onderzoek benodigd. De tweede deelvraag van dit onderzoek is daarom als volgt geformuleerd: *aan welk profiel moet een kandidaat-raadslid idealiter voldoen?*

Hoofdstuk 2 De theoretische verkenning

Alvorens de rekrutering en selectie van kandidaat-raadsleden in meer detail te bespreken, is het van belang om te weten dat de partijbesturen in de aanloop naar de verkiezingen te maken hebben met zowel wettelijke kaders als partijstatuten. De wettelijke kaders zijn vastgelegd in de Kieswet. Zo stelt artikel G3 van de Kieswet dat een nog niet geregistreerde politieke partij die wil deelnemen aan de gemeenteraadsverkiezingen tijdig haar aanduiding, ook wel naamgeving, bekend dient te stellen bij het centraal stembureau. Ook op het gebied van de profielschets van kandidaat-raadsleden wordt een onderscheid gemaakt tussen wettelijke kaders en partijstatuten. Een aantal eigenschappen is vastgelegd in de Kieswet, zoals de leeftijd en de woonplaats van de kandidaat. Artikel H7 van de Kieswet luidt als volgt: *“Kandidaten op de lijst zijn minimaal 18 jaar – of worden 18 tijdens de zittingsduur van het volksvertegenwoordigend orgaan dat wordt gekozen. Elke kandidaat mag per kieskring maar één keer op een lijst staan. In geval van gemeenteraadsverkiezingen of provinciale statenverkiezingen: kandidaten wonen in de desbetreffende gemeente of provincie of zijn van plan zich daar te vestigen”*. Daarnaast stelt artikel H6 van de Kieswet dat partijen zelf de volgorde op de kandidatenlijst bepalen en dat er geen minimum aan het aantal kandidaten op de lijst wordt gesteld. Er is wel sprake van een maximum aantal kandidaten. Enkel wanneer een politieke partij meer dan vijftien zetels heeft behaald bij de vorige gemeenteraadsverkiezingen mogen er tachtig kandidaat-raadsleden op de lijst worden opgenomen. Wanneer dit niet is geval is, is het maximale aantal kandidaat-raadsleden op vijftig gesteld.

De zojuist besproken wettelijke kaders uit de Kieswet zijn slechts randvoorwaardelijk voor de deelname van politieke partijen aan de gemeenteraadsverkiezingen. Zoals in de inleiding reeds is besproken, is deelname aan de verkiezingen echter nog geen garantie tot vertegenwoordiging in de gemeenteraad. Voerman en Boogers (2006, pp. 2-3) constateren immers dat bijna de helft van de partijafdelingen en lokale partijen in meer of mindere mate problemen ervaren bij de rekrutering van kandidaat-raadsleden. Met name voor de kleinere gemeenten komt een kritische grens in zicht, met als bijkomend probleem dat er nauwelijks voldoende actieve leden beschikbaar zijn om de partijafdeling te laten functioneren (Voerman & Boogers, 2006; Raad voor het Openbaar Bestuur, 2009, p. 33). Onder actieve leden, ook wel procentueel uitgedrukt als de participatiegraad, worden de leden verstaan die op één of andere wijze actief zijn binnen de partij. Denk daarbij aan de leden die

partijbijeenkomsten bezoeken, de campagneactiviteiten ondersteunen of zitting nemen in het partijbestuur of de fractie (Voerman & Boogers, 2010, p. 134; Voerman & Van Schuur, 2011, p. 212). Bij gebrek aan actieve leden rekruteert een derde van de partijafdelingen en lokale partijen niet-partijleden voor het kandidaatschap (Voerman & Boogers, 2006, pp. 2-3; Raad voor het Openbaar Bestuur, 2009, p. 33). Het hebben van actieve leden levert een belangrijke bijdrage aan de drie reeds genoemde schakelfuncties van politieke partijen, aldus Voerman en Van Schuur (2011, p. 204). Hieruit kan geconcludeerd worden dat het aantal actieve leden van invloed kan zijn op de mate waarin politieke partijen problemen ervaren bij de rekrutering en selectie van kandidaat-raadsleden.

Voortbordurend op het aantal actieve leden van politieke partijen stellen Voerman en Boogers dat lokale partijen in kleinere gemeenten gemiddeld genomen meer actieve leden en minder problemen hebben dan partijafdelingen in dezelfde gemeente. Die constatering geldt voor zowel de gemeenteraadsverkiezingen van 2006 als die van 2010, al blijkt uit hun onderzoek dat het verschil in ledenaantallen tussen partijafdelingen en lokale partijen in 2010 is afgenomen (Voerman & Boogers, 2010, p. 136; Voerman & Boogers, 2011, pp. 8-9). Daarnaast wordt gesteld dat lokale partijen over het algemeen beter in staat zijn om potentiële kandidaat-raadsleden aan zich te binden, omdat zij minder massaal georganiseerd zijn en veelal minder strenge kwaliteitseisen stellen aan de kandidaat-raadsleden (Voerman & Boogers, 2010, p. 142). Partijafdelingen zouden streven naar een hoge mate van kwaliteit en daarvoor ook betere middelen voorhanden hebben. Eventueel met behulp van het nationale partijbureau worden kandidaat-raadsleden gescout, worden trainingen en cursussen verzorgd en vindt indien noodzakelijk bemiddeling plaats tussen partijafdelingen en kandidaat-raadsleden. Gezien de kleinschaligheid beschikken lokale partijen veelal niet over deze capaciteit. De rekrutering en selectie bij partijafdelingen zal daarom mogelijk anders verlopen dan bij lokale partijen. De mate waarin die verscheidenheid in de praktijk zichtbaar is, wordt in dit onderzoek besproken.

Naast een afname van het ledenaantal worden door Voerman en Boogers (2010, p. 137) meer mogelijke oorzaken voor de rekruteringsproblematiek geïdentificeerd. Allereerst neemt het raadslidmaatschap veel tijd in beslag, wat voor potentiële kandidaat-raadsleden een drempel kan zijn om zich kandidaat te stellen. Daarmee samenhangend wordt de geringe beloning aangedragen, waarbij gesteld wordt dat dit bij lokale partijen van grotere invloed op de kandidaatstelling wordt geacht dan bij partijafdelingen. Tevens spelen

reglementaire beperkingen een rol in het kandidaatstellingsproces (Voerman & Boogers, 2010, p. 137). Dit uit zich in het feit dat sommige partijen een maximum aantal termijnen dat iemand raadslid mag zijn in de partijstatuten hebben opgenomen dan wel hebben afgesproken in de Algemene Ledenvergadering (ALV). Daarnaast is er sprake van vrijwillig verloop van de zittende raadsleden, onder andere door het elders kunnen verbeteren van de eigen positie, ontevredenheid of familie gerelateerde zaken (De Groot et al, 2010, p. 411). Ten slotte wordt het risico op bedreigingen genoemd, wat zich steeds verder uitbreidt van het nationale naar het lokale niveau. De toenemende bedreigingen hebben echter weinig invloed gehad op de lokale kandidaatstelling in 2006 en 2010, aldus Voerman en Boogers (2011, pp. 15-16).

De besproken problemen bij de rekrutering en selectie kunnen een groot risico zijn voor de schakelfunctie van politieke partijen tussen de samenleving en het openbaar bestuur. Politieke partijen betrekken de verschillende groeperingen binnen de samenleving bij discussies wanneer het maatschappelijke vraagstukken betreft. Daarnaast vertalen politieke partijen de verlangens van de bevolking in hun partijprogramma en dragen zij zorg voor de mobilisatie van steun voor dat programma. Politieke partijen zijn echter enkel in staat om aan deze verantwoordelijkheid gehoor te geven wanneer zij vertegenwoordigd zijn binnen het bestuur (Boogers, 2007b, p. 76; Voerman & Boogers, 2011, p. 3; Voerman & Van Schuur, 2011, p. 203). Mede door het dalende ledenaantal en de beperkte betekenis van ideologische tegenstellingen tussen politieke partijen op lokaal niveau zijn zowel de organisatie- en mobilisatiefunctie als de programmatische functie in belang afgenomen. Het belang van de kandidaatstellingsfunctie is daarentegen toegenomen. Door middel van die functie worden immers kandidaat-raadsleden geselecteerd die zitting kunnen nemen in het openbaar bestuur (Boogers, 2007b, pp. 76-77). Het belang van de kandidaatstellingsfunctie is toegenomen vanwege het feit dat politieke partijen steeds meer hun best moeten doen om geschikte kandidaat-raadsleden te rekruteren en te selecteren uit de steeds verder slinkende vijver.

In het kader van de kandidaatstellingfunctie wordt bij politieke partijen, net als bij vele andere organisaties, gebruik gemaakt van procedures om hun volksvertegenwoordigers te selecteren en nieuwe kandidaat-raadsleden te rekruteren. Met betrekking tot de kandidaatstellingsfunctie is op nationaal niveau bekend dat politieke partijen bij de totstandkoming van de kandidatenlijst veelal gebruikmaken van een

kandidaatstellingscommissie. Die commissie onderzoekt de bekwaamheid van potentiële kandidaat-raadsleden en voert daar waar noodzakelijk zelfs persoonlijke gesprekken met hen. De kandidaatstellingscommissie kan in voorkomend geval een profielschets van het partijbestuur aangereikt krijgen, waarin onder andere de gewenste competenties, kwalificaties en sociale achtergrond van kandidaat-raadsleden verwoord kunnen zijn (Irwin, 1976, p. 178; Andeweg & Irwin, 2009, pp. 82-83).

Irwin (1976), Norris (1996) en Voerman en Boogers (2006; 2011) hebben onderzoek gedaan naar de profielschets waar kandidaat-raadsleden idealiter aan moeten voldoen. Een overzicht van de profielkenmerken is hieronder vermeld. De profielkenmerken uit het onderzoek van Irwin (1976, p. 172) zijn in volgorde van belangrijkheid weergegeven. Een kandidaat-raadslid moet volgens politieke partijen idealiter:

- Actief zijn binnen de partij;
- Lokaal goed bekend zijn;
- Functies bekleden binnen (maatschappelijke) organisaties;
- Kennis hebben van nationale problemen;
- Betrokken zijn geweest bij lokale raadsactiviteiten (o.a. raadscommissies);
- Belangrijke functies bekleden in het bedrijfsleven;
- Lange tijd woonachtig zijn binnen de gemeenschap;
- Goed bekend zijn bij de zittende raadsleden.

Norris (1996) richt zich, anders dan Irwin, meer op de niet-beïnvloedbare kenmerken en de sociale achtergrond van kandidaat-raadsleden. Ze hanteert daarbij onderstaande profielkenmerken:

- Geslacht;
- Leeftijd;
- Sociale klasse.

Voerman en Boogers (2006, pp. 15-17) specificeren de profielkenmerken van Norris en onderscheiden een drietal minder goed vertegenwoordigde groepen waarnaar partijbesturen gericht kunnen zoeken, namelijk:

- Vrouwen;
- Jongeren;
- Migranten.

Voerman en Boogers (2006, p. 15) stellen dat gemeenteraden veelal gekenmerkt worden door blanke mannen die de leeftijd van 45 jaar zijn gepasseerd. Er zijn reeds verschillende pogingen gedaan om de vertegenwoordiging van minder vertegenwoordigde groeperingen te versterken, waaronder de landelijke campagne 'Stem op een vrouw' door het kabinet Balkenende II in 2006. Uit onderzoek van Voerman en Boogers blijkt dat de meeste partijbesturen in aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen van 2006 en 2010 wel aandacht hebben besteed aan de vertegenwoordiging van de zojuist genoemde groeperingen, maar dat dit niet altijd tot een betere vertegenwoordiging van die groepen heeft geleid (Voerman en Boogers, 2011, pp. 23-24). En dat terwijl partijbesturen bij de rekrutering en selectie van kandidaat-raadsleden rekening houden met het feit dat zij een kandidatenlijst willen presenteren waarmee een zo groot mogelijke achterban wordt bereikt. De partijbesturen kunnen daarbij ook streven naar een bepaalde mate van verversing door middel van nieuwe kandidaat-raadsleden (Irwin, 1976, p. 178; Andeweg & Irwin, 2009, pp. 82-83).

De rollen van het raadslid

Naast de profielkenmerken waaraan een kandidaat-raadslid idealiter moet voldoen, kan ook een aantal rollen onderscheiden worden die het kandidaat-raadslid dient te vervullen wanneer hij of zij zitting neemt in de gemeenteraad. Denters (2012, pp. 16-19) maakt een onderscheid tussen het afspiegelingsmodel, de vertrouwenspersoon, het partijenmodel en de democratische waakhond. Deze rollen worden hieronder achtereenvolgens toegelicht. Gezien het feit dat de waardering die aan de verschillende rollen wordt toegekend per politieke partij verschillend kan zijn, is door middel van het surveyonderzoek per partij inzicht verkregen in de waardering die de kandidaat-raadsleden toekennen aan de verschillende rollen.

Vanuit het *afspiegelingsmodel* wordt het raadslid gezien als een volksvertegenwoordiger die in alle relevante opzichten de bevolking van zijn gemeente representeert. De afspiegeling loopt daarbij uiteen van overeenkomsten op het gebied van geslacht, opleiding en culturele herkomst tot de politieke opvattingen van zijn of haar achterban (Denters, 2012, p. 17). Gezien het feit dat een raadslid geen afspiegeling kan zijn van de gehele bevolking, zal het partijbestuur ernaar streven om een zo divers mogelijke kandidatenlijst vast te stellen, om op die manier een zo groot mogelijke achterban te bereiken.

De tweede visie ten aanzien van de rolopvatting richt zich op het raadslid als *vertrouwenspersoon*. Vanuit deze rol neemt het raadslid namens zijn achterban deel aan het debat in de gemeenteraad. Om de achterban zo goed mogelijk te vertegenwoordigen stelt het raadslid zich op als vertrouwenspersoon door regelmatig in contact te treden met zijn of haar kiezers en op de hoogte te zijn van datgene wat voor hen van belang is. Op die wijze kan het raadslid het algemeen belang dienen en daar waar mogelijk rekening houden met de belangen van de achterban. Ten slotte is het van belang dat het raadslid richting zijn of haar achterban communiceert over de gemaakte keuzes, om op die manier het draagvlak te behouden (Denters, 2012, p. 17). Het partijbestuur zal met het oog op deze rol streven naar kandidaat-raadsleden die communicatief vaardig en sociaal betrokken zijn.

De derde visie is het *partijenmodel*. Hierbij wordt het raadslid niet als onafhankelijk individu gezien, maar als vertegenwoordiger van zijn of haar politieke partij. Vanuit dit model wordt gesteld dat meerdere politieke partijen strijden om de stem van de kiezer en daarom kandidaat-raadsleden selecteren die in hun ogen in staat zijn om het partijprogramma uit te dragen en te realiseren (Denters, 2012, pp. 17-18).

Anders dan de voorgaande visies typeert de vierde visie het raadslid niet zozeer als spreekbuis van de kiezer of politieke partij, maar juist als *democratische waakhond*. Het raadslid zal vanuit deze rol de kwaliteit van de democratie bewaken, waarbij transparantie en gelijkheid centraal staan. Daarnaast zal het raadslid zich ervoor inzetten dat de belangen en initiatieven van de bevolking doorvloeien in de gemeentelijke besluitvorming (Denters, 2012, pp. 18-19). Het partijbestuur zal ten behoeve van deze rol kandidaat-raadsleden selecteren die procesmatig zijn ingesteld en die het politieke besluitvormingsproces aan de democratische kernwaarden kunnen toetsen.

Op basis van de zojuist besproken literatuur kan gesteld worden dat er veel algemene en nationaal georiënteerde literatuur beschikbaar is ten aanzien van de rekrutering en selectie van volksvertegenwoordigers. Daar waar over het gemeentelijk niveau gesproken wordt, is onvoldoende inzicht in de wijze waarop de rekrutering en selectie plaatsvindt. De onderzoeken naar de profielkenmerken van kandidaat-raadsleden zijn daarnaast gedateerd. Hierdoor zijn de resultaten van die onderzoeken mogelijk niet meer van toepassing op de huidige situatie op lokaal niveau. Het doel van dit onderzoek is allereerst om inzicht te krijgen in de wijze waarop de rekrutering en selectie van kandidaat-raadsleden tegenwoordig verloopt op lokaal niveau. Daarnaast wordt onderzocht of de profielschets

waaraan kandidaat-raadsleden idealiter moeten voldoen aan verandering onderhevig is geweest. Op basis van de wettelijke kaders uit de Kieswet zal geen verschil zichtbaar zijn tussen de politieke partijen. Dit zal eerder het geval zijn bij de partijstatuten, onder andere op het gebied van het doorlopen proces en de gehanteerde profielschetsen. Ten slotte wordt inzicht geboden in de visie van kandidaat-raadsleden op de verschillende rollen die een raadslid vanuit hun perspectief moet vervullen. De vraagstelling die in dit onderzoek centraal staat is hieronder weergegeven.

Vraagstelling

Om inzicht te krijgen in de wijze waarop politieke partijen op lokaal niveau hun kandidaat-raadsleden rekruteren en selecteren en welke profielschets daarbij gehanteerd wordt is de centrale onderzoeksvraag als volgt geformuleerd:

Hoe verloopt de rekrutering en selectie van kandidaat-raadsleden voor de gemeenteraadsverkiezingen?

Ter beantwoording van de centrale onderzoeksvraag is een tweetal deelvragen (met bijbehorende subvragen) geformuleerd:

Deelvraag 1:

Wat is de procedure voor de totstandkoming van de kandidatenlijst van politieke partijen in aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen?

- 1.1 Is er op gemeentelijk niveau sprake van een verschil in de procedures voor de totstandkoming van de kandidatenlijst tussen partijafdelingen en lokale partijen?
- 1.2 Is het aantal actieve leden van politieke partijen op gemeentelijk niveau bepalend voor de procedures die gehanteerd worden voor de totstandkoming van de kandidatenlijst?

Deelvraag 2:

Aan welk profiel moet een kandidaat-raadslid idealiter voldoen?

- 2.1 Is er sprake van een verschil in het perspectief van partijafdelingen en lokale partijen ten aanzien van de profielschets waar een kandidaat-raadslid idealiter aan moet voldoen?

2.2 Is er sprake van een verschil in het perspectief van politieke partijen en hun kandidaat-raadsleden ten aanzien van de profielschets waar een kandidaat-raadslid idealiter aan moet voldoen?

Hoofdstuk 3 Methodologie

Onderzoeksstrategie, afbakening en situatieschets

Voor de uitvoering van dit onderzoek is gekozen voor een case study, waarbij het onderzoek beschrijvend en exploratief van aard is. Deze heuristische aanpak is gekozen vanwege het eerder besproken gat in de kennis wanneer het gaat over de rekrutering en selectie van politieke partijen op lokaal niveau. In dit onderzoek wordt één geval bestudeerd, namelijk de rekrutering en selectie van kandidaat-raadsleden voor de gemeenteraadsverkiezingen van 2014 in de Gemeente Voorschoten. Door één geval grondig te bestuderen kunnen weliswaar geen uitspraken worden gedaan over de rekrutering en selectie van politieke partijen in het algemeen, maar er wordt een eerste inzicht verkregen in het verloop van het proces op lokaal niveau en het gewenste profiel waar kandidaat-raadsleden volgens de politieke partijen en de kandidaat-raadsleden zelf idealiter aan moeten voldoen. Het onderzoek richt zich op het rekruterings- en selectieproces vanaf het bewustzijn van de politieke partijen dat een kandidatenlijst moet worden opgesteld tot de presentatie van de kandidatenlijst in de ledenvergadering. Eventuele wijzigingen in de kandidatenlijst die naar aanleiding van de ledenvergadering worden doorgevoerd maken geen deel uit van het onderzoek.

De keuze voor de Gemeente Voorschoten is gemaakt vanwege het feit dat de Gemeente Voorschoten een middelgrote gemeente met circa 25.000 inwoners is. Dit is van belang, omdat uit eerder onderzoek blijkt dat de rekruterings- en selectieproblematiek zich met name voordoet bij politieke partijen in gemeenten met minder dan 50.000 inwoners. Juist in die gemeenten zouden de politieke partijen hun uiterste best moeten doen om kandidaat-raadsleden te rekruteren en te selecteren voor de gemeenteraadsverkiezingen. In grotere gemeenten zal de problematiek minder goed zichtbaar zijn door de aanwezigheid van veel (grote) partijafdelingen en een groter reservoir waaruit potentiële kandidaat-raadsleden geput kunnen worden. Dat maakt grotere gemeenten minder representatief om de wijze van rekrutering en selectie op lokaal niveau te onderzoeken en te beschrijven. Daarnaast beschikt de Gemeente Voorschoten over zowel partijafdelingen als een grote lokale partij. Hierdoor kan inzicht worden verkregen in het veronderstelde onderscheid tussen partijafdelingen en lokale partijen tijdens het rekruterings- en selectieproces. In dit onderzoek worden alle politieke partijen die in 2014 deelnemen aan de gemeenteraadsverkiezingen in de Gemeente Voorschoten geanalyseerd. De deelnemende partijen worden in hoofdstuk 4 in meer detail besproken.

Dataverzameling en data-analyse

Dit onderzoek is allereerst gebaseerd op een literatuurstudie, die de grondslag is geweest voor de totstandkoming van de vraagstelling. Algemene literatuur aangaande rekrutering, aangevuld met meer specifieke literatuur over rekrutering en selectie van kandidaat-raadsleden door politieke partijen, is bestudeerd. De literatuurstudie toont aan wat wordt verstaan onder rekrutering en selectie en welke kenmerken het rekruterings- en selectieproces over het algemeen vertoont op nationaal niveau. Die literatuur biedt dan ook aanknopingspunten om het rekruterings- en selectieproces op lokaal niveau te onderzoeken, waarmee de basis voor de eerste deelvraag is gelegd. Tevens is inzicht verkregen in de gewenste profielschets waaraan een kandidaat-raadslid idealiter moet voldoen. De profielkenmerken die uit het onderzoek van Irwin, Norris en Voerman en Boogers zijn verkregen vormen de leidraad voor de beantwoording van de tweede deelvraag. Met de beantwoording van de tweede deelvraag wordt inzicht verkregen in het perspectief van zowel de politieke partijen als de kandidaat-raadsleden ten aanzien van de gewenste profielkenmerken.

Interview- en vraagstellingstechnieken

Om inzicht te krijgen in het rekruterings- en selectieproces in Voorschoten zijn in januari 2014 de bestuursleden en leden van de kandidaatstellingscommissies van de politieke partijen geïnterviewd. Het doel van de interviews was het inzichtelijk maken van het doorlopen proces, de gehanteerde procedures en de profielschetsen van de verschillende partijen. Tijdens de bespreking van het proces is een open gesprekstechniek gehanteerd, omdat de geïnterviewden op die manier niet door een gesloten vraagstelling belemmerd werden wanneer een beschrijving werd gegeven van de wijze waarop de kandidaat-raadsleden zijn gerekruteerd en geselecteerd. Voor wat betreft de profielschetsen is aan de bestuursleden en leden van de kandidaatstellingscommissie gevraagd welke kenmerken (uit het onderzoek van Irwin, Norris, Voerman en Boogers) deel uitmaakten van hun profielschets en dus voor hun partij al dan niet van belang worden geacht. Bij de bespreking van het gewenste profiel voor kandidaat-raadsleden is een semi-gesloten gesprekstechniek gehanteerd. Op die manier is de geïnterviewden de kans geboden om kenmerken die in voorgaande onderzoeken niet zijn onderkend, maar voor hun politieke partij wel van belang worden geacht, te benoemen. De gebruikte onderzoeken zijn immers enkele decennia geleden uitgevoerd, waardoor mogelijk een wijziging dan wel uitbreiding van de gewenste profielkenmerken heeft plaatsgevonden. Dit biedt de mogelijkheid om de lijst met

profielkenmerken te updaten. Door middel van de interviews is tevens inzicht verkregen in de perspectieven van de politieke partijen en kunnen de partijen met elkaar vergeleken worden. Een overzicht van de personen die geïnterviewd zijn is opgenomen in bijlage A. De vragen die tijdens de interviews centraal stonden zijn weergegeven in bijlage B. De interviews zijn opgenomen met een voice recorder en uitgewerkt.

Het surveyonderzoek

Naast de zojuist besproken interviews is door middel van een surveyonderzoek ook het perspectief van de kandidaat-raadsleden onderzocht. Alle partijbesturen hebben toestemming gegeven voor de uitvoering van het surveyonderzoek, waarbij gemeld is dat de respons per partij geanonimiseerd wordt. De resultaten van het surveyonderzoek bieden inzicht in de profielkenmerken waaraan een kandidaat-raadslid in de ogen van de kandidaat-raadsleden zelf idealiter moet voldoen. In het surveyonderzoek is door middel van een zevenpuntsschaal aan de kandidaat-raadsleden gevraagd aan welke profielkenmerken uit het onderzoek van Irwin, Norris, Voerman en Boogers zij de meeste waarde hechten en welke profielkenmerken in hun ogen minder van belang zijn voor het raadslidmaatschap. Ook in het surveyonderzoek is gebruik gemaakt van een semi-gesloten vraagstellingstechniek, daar waar de kandidaat-raadsleden de mogelijkheid is geboden om aanvullende profielkenmerken aan te dragen. Het surveyonderzoek maakt het mogelijk om het perspectief van de kandidaat-raadsleden te vergelijken met het perspectief van hun politieke partij en dat van de kandidaat-raadsleden van de verschillende partijen onderling.

Hoofdstuk 4 Resultaten

In dit hoofdstuk wordt het rekruterings- en selectieproces van de politieke partijen in de Gemeente Voorschoten besproken, waarmee de resultaten ter beantwoording van zowel de eerste als de tweede deelvraag worden aangedragen. Allereerst worden enkele kenmerken van de politieke partijen die in 2014 aan de gemeenteraadsverkiezingen in de Gemeente Voorschoten hebben deelgenomen gepresenteerd. Vervolgens wordt het proces beschreven dat de verschillende partijen hebben doorlopen voor de totstandkoming van de kandidatenlijst. Ten slotte worden de resultaten uit de interviews en het surveyonderzoek ten aanzien van de profielschets en rollen van (kandidaat-)raadsleden behandeld.

De politieke partijen in de Gemeente Voorschoten

Pal voor de gemeenteraadsverkiezingen van 2014 namen zes politieke partijen zitting in de gemeenteraad van de Gemeente Voorschoten, bestaande uit negentien zetels. De reeds vertegenwoordigde partijen waren ONS Voorschoten (zes zetels), de VVD (vijf zetels), het CDA (drie zetels), de PvdA (twee zetels), GroenLinks (twee zetels) en D66 (één zetel). De positionering van ONS Voorschoten en D66 verdient enige toelichting. Een groot deel van de D66-leden is in de raadsperiode 2010-2014 lid (geweest) van ONS Voorschoten. Dit hangt onder andere samen met het feit dat D66 in 2010 niet aan de gemeenteraadsverkiezingen in Voorschoten heeft deelgenomen. ONS Voorschoten heeft daarentegen in 2010 voor de eerste keer aan de gemeenteraads-verkiezingen deelgenomen en werd met (toen nog) zeven zetels de grootste partij van Voorschoten. De terugkeer van D66 bij de gemeenteraadsverkiezingen van 2014 heeft de wethouder van ONS Voorschoten eind 2013 echter doen besluiten om tijdens de verkiezingen in 2014 lijstduwer te zijn voor D66. Als reactie daarop heeft ONS Voorschoten de wethouder vervangen door de toenmalige voorzitter van het eigen partijbestuur. De reden dat D66 momenteel één zetel in de gemeenteraad heeft is vanwege het feit dat de beoogd fractievoorzitter van D66, die destijds nog raadslid was voor ONS Voorschoten, heeft besloten om de fractie van ONS Voorschoten te verlaten en namens D66 als eenmansfractie verder te gaan in de gemeenteraad.

In maart 2014 deed ook een nog niet in de gemeenteraad vertegenwoordigde partij mee aan de verkiezingen in Voorschoten, namelijk de Socialistische Partij (SP). De SP is sinds januari 2012 weer een zelfstandige partij in de Gemeente Voorschoten en keert na circa tien

jaar afwezigheid terug in de Voorschotense politiek. De SP heeft nog niet eerder deelgenomen aan de gemeenteraadsverkiezingen in de Gemeente Voorschoten. Gezien het feit dat de reeds vertegenwoordigde partijen ook in 2014 hebben deelgenomen aan de gemeenteraadsverkiezingen, waren er in totaal zeven politieke partijen met een kandidatenlijst. Een overzicht van de politieke partijen, het aantal (actieve) partijleden, de verhouding in de gemeenteraad in de periode 2010-2014, het aantal kandidaat-raadsleden op de verschillende kandidatenlijsten en de man-vrouw-verhouding is zichtbaar in tabel 1. Tabel 1 toont dat de politieke partijen in de Gemeente Voorschoten gezamenlijk circa zeshonderd partijleden en 131 kandidaat-raadsleden hebben.

Tabel 1: Aantallen partij- en kandidaat-raadsleden en raadszetels in de Gemeente Voorschoten

Politieke partij	Aantal partijleden (actief)	Aantal zetels in gemeenteraad 2010-2014	Aantal kandidaat-raadsleden 2014-2018	Geslacht kandidaat-raadsleden (%)	
				Man	Vrouw
CDA	120 (20)	3	26	76,9%	23,1%
D66	60 (20-25)	1	16	87,5%	12,5%
Groenlinks	75 (20-25)	2	18	61,1%	38,9%
ONS Voorschoten	35 (30)	6	15	73,3%	26,7%
PvdA	100 (20)	2	25	80,0%	20,0%
SP	69 (20-25)	0	12	41,7%	58,3%
VVD	135 (30)	5	19	84,2%	15,8%
Totaal	594 (160-175)	19	131	74,0%	26,0%

Tijdens de interviews is getracht om een volledig inzicht te krijgen in de niet-beïnvloedbare profielkenmerken zoals Norris, later gespecificeerd door Voerman en Boogers, die formuleert. Over het algemeen waren de politieke partijen echter terughoudend in het vrijgeven van de informatie aangaande de leeftijd van de kandidaat-raadsleden en hun afkomst. De man-vrouw-verhouding is daarentegen wel door de politieke partijen aangeleverd, omdat die informatie veelal openbaar en zichtbaar op de kieslijst is.

Het rekruterings- en selectieproces in de Gemeente Voorschoten

Zojuist zijn de verschillende partijen in de Gemeente Voorschoten op hoofdlijnen beschreven. Hierop voortbordurend wordt in deze paragraaf een beschrijving gegeven van de wijze waarop de politieke partijen invulling hebben gegeven aan de rekrutering en selectie van kandidaat-raadsleden voor de gemeenteraadsverkiezingen in 2014. Hiermee

wordt een antwoord gegeven op de eerste deelvraag: *wat is de procedure voor de totstandkoming van de kandidatenlijst van politieke partijen in aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen?*

Uit de interviews blijkt dat de deelstappen van het proces op hoofdlijnen overeenkomen, maar in detail per partij verschillend zijn. Hierbij dient gesteld te worden dat een aantal stappen in het rekruterings- en selectieproces parallel aan elkaar heeft plaatsgevonden. Het proces wordt hieronder in deelstappen beschreven en niet per politieke partij. Dit ten behoeve van de overzichtelijkheid en vanwege het feit dat het rekruterings- en selectieproces op lokaal niveau nog niet eerder in detail is beschreven.

Ten aanzien van de voorbereiding van het rekruterings- en selectieproces is aan de geïnterviewden gevraagd wat het streven van hun partij was bij de totstandkoming van de kandidatenlijst. Alle geïnterviewden gaven aan dat gestreefd werd naar een evenwichtige vertegenwoordiging van verschillende professies in de top van de lijst. Dit vanwege het feit dat hooggeplaatste kandidaat-raadsleden een grote kans maken op het raadslidmaatschap en de fractie in staat moet zijn om de drie commissies binnen de gemeenteraad (Burger en Bestuur / Mens en Samenleving / Wonen, Ruimte en Groen) in de komende raadsperiode af te dekken. Op de SP en de VVD na hebben alle partijbesturen gestreefd naar diversiteit op de volledige kandidatenlijst, om op die manier de diversiteit van de partij te benadrukken en een afspiegeling van de samenleving van Voorschoten te zijn. De partijbesturen van de SP en de VVD benadrukken juist expliciet dat kwaliteit te allen tijde voorop heeft gestaan, ook als dat zou betekenen dat de kandidatenlijst geen afspiegeling zou zijn van de Voorschotense bevolking.

Met dit oogmerk zijn de partijbesturen het rekruterings- en selectieproces gestart, met als doel om te komen tot een kandidatenlijst. Voordat kandidaat-raadsleden geselecteerd kunnen worden, moet duidelijk zijn aan welke profielkenmerken de kandidaat-raadsleden volgens de politieke partij idealiter moeten voldoen. De partijbesturen van GroenLinks, de PvdA, de SP en de VVD hebben hiervoor gebruik gemaakt van een vooraf vastgestelde profielschets. Het partijbestuur van GroenLinks heeft dat zelfs zeer expliciet gedaan door een oproep tot kandidaatstelling met profielschets aan alle partijleden te versturen. Bij de PvdA, de SP en de VVD werd de profielschets niet openlijk gecommuniceerd. De partijbesturen van de SP en de VVD stellen daarbij dat de profielschets geen

doorslaggevende rol heeft gespeeld bij de totstandkoming van de kandidatenlijst, maar slechts een leidraad vormde tijdens de gesprekken. Bij ONS Voorschoten is daarnaast enkel binnen het bestuur gesproken over het type kandidaat-raadsleden dat gezocht werd. Bij ONS Voorschoten is dus sprake van een weinig uitgewerkte vorm van een profielschets. Ten slotte hebben de partijbesturen van het CDA en D66 geen profielschets gehanteerd. Bij het CDA zijn kandidaat-raadsleden gerekruteerd en geselecteerd op basis van de kernwaarden van de partij en het streven naar een goede mix en balans op de kandidatenlijst. Het partijbestuur van D66 heeft voor een hele andere werkwijze gekozen, namelijk e-voting. Gezien het feit dat het rekruterings- en selectieproces van D66 voor wat betreft de uitvoering grotendeels verschilt van de andere partijen, wordt het e-voting proces van D66 separaat toegelicht.

Toen de partijbesturen voor zichzelf duidelijk hadden aan welke profielkenmerken een kandidaat-raadslid idealiter moet voldoen, konden potentiële kandidaat-raadsleden geïdentificeerd worden. In de praktijk blijkt dat dit een doorlopend proces is en niet enkel doorlopen wordt ten tijde van gemeenteraadsverkiezingen. Het partijbestuur is voortdurend op zoek naar potentiële vertegenwoordigers voor hun partij. De partijbesturen, fracties en kandidaatstellingscommissies van de verschillende partijen maken daarbij intensief gebruik van hun persoonlijke netwerk en spelen een prominente rol bij de rekrutering van potentiële kandidaat-raadsleden¹. De personen die door hen benaderd zijn, waren vaak de actieve partijleden. De partijbesturen van het CDA en ONS Voorschoten hebben er daarbij bewust voor gekozen om eerst de zittende raadsleden te vragen of zij bij de komende gemeenteraadsverkiezingen weer kandidaat-raadslid wilden zijn. Het partijbestuur van de PvdA gaat zelfs verder met de mondelinge rekrutering en heeft telefonisch met de partijleden contact opgenomen en is bij de partijleden langs de deuren gegaan om hen te enthousiasmeren voor het kandidaatschap. Uit de interviews blijkt dat de partijbesturen naast de mondelinge vorm van rekrutering ook gebruik hebben gemaakt van verschillende vormen van schriftelijke rekrutering. De partijbesturen van D66, GroenLinks, de PvdA en de SP hebben hun partijleden benaderd door middel van een brief. In die brief werd vermeld dat de partijleden zich kandidaat konden stellen voor de gemeenteraadsverkiezingen in maart 2014. Het partijbestuur van de SP heeft de oproep in de vorm van een brief aan het landelijke partijblad toegevoegd, omdat het partijblad op lokaal niveau door de partijafdeling wordt verspreid. Bij de PvdA heeft het partijbestuur naast een brief ook een e-

¹ De SP en D66 beschikten ten tijde van het rekruteringsproces niet over een fractie en D66 had vanwege het gebruik van e-voting ook geen kandidaatstellingscommissie.

mail met diezelfde strekking naar de partijleden verstuurd. De partijbesturen van het CDA en de VVD hebben daarentegen geen brief aan de partijleden gestuurd, zij hebben de mogelijkheid tot aanmelding voor het kandidaatschap gemeld in een ALV. Bij de VVD heeft het partijbestuur daarnaast, net als bij GroenLinks, ONS Voorschoten en de PvdA, een groter publiek benaderd door een advertentie te plaatsen in de lokale (digitale) krant. ONS Voorschoten geeft als enig partijbestuur aan niet enkel van de digitale krant gebruik gemaakt te hebben, maar ook van social media (LinkedIn) om potentiële kandidaat-raadsleden te identificeren en te rekruteren. Haaks op de digitale rekrutering van ONS Voorschoten staat de SP. Het partijbestuur van de SP geeft expliciet aan dat bewust geen gebruik gemaakt is van social media, om te voorkomen dat niet-partijleden zich op het laatste moment aanmelden als kandidaat-raadslid. Dit zou mogelijk tot ongewenste kandidaatstellingen leiden. In tabel 2 zijn de verschillende rekruteringsmiddelen per partij schematisch inzichtelijk gemaakt.

Tabel 2: Gebruikte middelen bij de rekrutering van kandidaat-raadsleden

	CDA	D66	GroenLinks	ONS Voorschoten	PvdA	SP	VVD
Brief aan de leden		X	X		X	X	
Lokale (digitale) krant				X	X		X
Oproep op eigen website			X	X			
Social media				X			
Aankondiging in ALV	X						X
E-mail aan de leden					X		
Telefonisch contact					X		
Langs de deuren gaan					X		

Zoals gesteld hebben alle partijbesturen en kandidaatstellingscommissies van hun persoonlijke netwerk gebruik gemaakt en heeft een drietal partijbesturen zelfs via de lokale (digitale) krant de inwoners van Voorschoten benaderd. Vanuit de persoonlijke netwerken zijn ook niet-partijleden gerekruteerd. Zo zijn bij D66, ONS Voorschoten en GroenLinks niet-partijleden gerekruteerd voor het kandidaatschap. Voor D66 is dat te verklaren gezien de raadsperiode van afwezigheid en voor ONS Voorschoten vanuit het feit dat het nog een “jonge partij” is die pas één raadsperiode actief is. Daarnaast beschikken beide partijen over een relatief laag aantal partijleden (tabel 1). De niet-partijleden die door GroenLinks zijn gerekruteerd zijn na een gesprek met de kandidaatstellingscommissie en in overleg met het partijbestuur geen kandidaat-raadslid geworden. In het geval van GroenLinks heeft rekrutering dus niet geleid tot selectie. Na de lange periode van afwezigheid zou men

verwachten dat ook bij de SP niet-partijleden zijn gerekruteerd. Dit blijkt in de praktijk echter niet het geval te zijn. Wel was een aantal kandidaat-raadsleden pas kort lid van de partij, maar de stap tot partijlidmaatschap was al genomen voordat betrokkenen benaderd werden voor het kandidaatschap.

Op het moment dat de potentiële kandidaat-raadsleden zijn geïdentificeerd kan ervoor gekozen worden om individuele gesprekken met de kandidaatstellingscommissie te laten plaatsvinden. Afgezien van D66 hebben alle partijbesturen van die mogelijkheid gebruik gemaakt. De samenstelling van de kandidaatstellingscommissie varieert van drie tot vier leden en bevat bij alle partijen een afvaardiging van het partijbestuur. Enkel ONS Voorschoten heeft gekozen voor een niet-vaste samenstelling, door per potentieel kandidaat-raadslid te bepalen welk commissielid aan de kandidaatstellingscommissie werd toegevoegd. Het commissielid werd gekozen op basis van de verwachte expertise van het kandidaat-raadslid en de portefeuille die betrokkene zou kunnen afdekken. Daarnaast heeft het partijbestuur van de SP ervoor gekozen om enkel de kandidaat-raadsleden die zich serieus en direct verkiesbaar willen stellen voor het raadslidmaatschap een gesprek te laten voeren met de kandidaatstellingscommissie. Met de zogenaamde lijstduwers van de SP is enkel in informeel verband gesproken.

De kandidaatstellingscommissies van de verschillende partijen (met uitzondering van D66) hebben naar aanleiding van de gesprekken met de potentiële kandidaat-raadsleden een advieslijst opgesteld en aangeboden aan het partijbestuur. Gezien het feit dat er reeds een afvaardiging van het partijbestuur aan de kandidaatstellingscommissies was toegevoegd, kwam de advieslijst niet als een verrassing. De advieslijst is door de kandidaatstellingscommissies besproken met het partijbestuur. Alvorens de advieslijst aan te bieden aan de ALV, konden de partijbesturen nog wijzigingen doorvoeren in de advieslijst. In Voorschoten is slechts in zeer beperkte mate van die mogelijkheid gebruik gemaakt. De definitieve vaststelling van de kandidatenlijst geschiedt immers door de ALV, teneinde de democratie binnen het proces te behouden. Het partijbestuur van ONS Voorschoten heeft ervoor gekozen om de kandidatenlijst gefaseerd aan de ALV aan te bieden. De top 10 van de kandidatenlijst is in december 2013 aan de leden voorgelegd, omdat die kandidaat-raadsleden een vergrote kans maken op het raadslidmaatschap en op die manier in de gelegenheid worden gesteld om ter voorbereiding cursussen te volgen en mee te lopen met

de zittende raadsleden. De volledige kandidatenlijst is in januari 2014 aan de leden aangeboden.

Zoals gesteld heeft het partijbestuur van D66 besloten om geen gebruik te maken van een kandidaatstellingscommissie, maar juist de partijleden al in een vroeg stadium te betrekken bij de totstandkoming van de kandidatenlijst. Hiervoor is gekozen voor e-voting, omdat D66 na een raadsperiode van afwezigheid weer als zelfstandige partij is teruggekeerd in de lokale politiek van Voorschoten en vanwege het feit dat het partijbestuur de leden de kans wilde bieden om aan te geven wie D66 op de kandidatenlijst moeten vertegenwoordigen. Aan alle partijleden is voorafgaande aan het e-voting proces door middel van een brief de mogelijkheid geboden om zichzelf kandidaat te stellen. De potentiële kandidaat-raadsleden moesten het formulier waarop zij zichzelf kort introduceren en motiveren waarom zij kandidaat-raadslid willen worden voor D66 aan het partijbestuur retourneren. Die informatie is vervolgens verwerkt tot een online profiel. Tezamen met de voorstelronde van de potentiële kandidaat-raadsleden in een ALV, bood het online profiel de partijleden een profielschets op basis waarvan zij hun voorkeursvolgorde via internet konden indienen. De leden gaven een voorkeursvolgorde aan voor de volledige kandidatenlijst, er zijn geen kandidaat-raadsleden onthouden van deelname. Terugkijkend op het proces wordt door het partijbestuur een tweetal voordelen, maar ook een nadeel van e-voting onderkend. De voordelen die het partijbestuur onderkent zijn dat de kandidaat-raadsleden direct inzicht krijgen in de hoeveelheid draagvlak die voor hen aanwezig is binnen de partij en dat de lijstvolgorde niet in grote mate beïnvloed wordt door enkele individuen, te weten het partijbestuur en de kandidaatstellingscommissie. Dit laatste voordeel heeft volgens het partijbestuur echter een keerzijde, namelijk dat er sprake kan zijn van een onjuiste waardering van kandidaat-raadsleden. Niet alle partijleden hebben immers inzicht in de inzet die kandidaat-raadsleden in het verleden hebben geleverd binnen de partij. Hierdoor kan de kandidaatstelling van iemand met een aantrekkelijk profiel op papier ten koste gaan van iemand die zich al enkele jaren inzet voor de partij en daardoor normaliter beter gewaardeerd zou worden.

Ten aanzien van de veronderstelde problemen die politieke partijen in kleinere gemeenten zouden ervaren bij de rekrutering en selectie van kandidaat-raadsleden, is aan de geïnterviewden gevraagd of er binnen hun politieke partij sprake was van problemen. De partijbesturen van het CDA, ONS Voorschoten en de PvdA gaven aan dat daar binnen hun

partij geen sprake van is geweest. Bij het CDA zijn de partijleden zelfs zeer enthousiast om deel uit te mogen maken van de kandidatenlijst. Hierbij dient wel de kanttekening geplaatst te worden dat enkel de top 10 van de kandidatenlijst van het CDA serieus verkiesbaar en beschikbaar was en dat de andere zestien kandidaat-raadsleden op de lijst stonden als lijstduwer dan wel om de diversiteit van de partij te benadrukken. De partijbesturen van D66, GroenLinks en VVD gaven daarnaast aan dat in zekere mate problemen zijn ervaren, maar dat die problemen in perspectief geplaatst moeten worden. De definitieve kandidatenlijst voldoet aan het vooraf vastgestelde streven van de partijbesturen en biedt volgens hen voldoende kwaliteit om deel te nemen aan de gemeenteraad. Het aantal direct verkiesbare en beschikbare kandidaat-raadsleden was echter net aan genoeg voor de verwachte zetelwinst, waardoor in het geval van eventuele problemen tijdens de raadsperiode van 2014-2018 een beroep gedaan moet worden op kandidaat-raadsleden die zichzelf in eerste instantie niet direct beschikbaar wilden stellen. Het partijbestuur van de VVD geeft daarnaast aan dat er wel duidelijk problemen zijn ervaren bij het streven naar meer vernieuwing op de kandidatenlijst. In de praktijk blijkt dat het behoud van voldoende ervaring en het brengen van vernieuwing op gespannen voet met elkaar staan. Enkel het partijbestuur van de SP geeft te kennen dat de deelname aan de gemeenteraadsverkiezingen van 2014 door het ervaren van problemen bij de rekrutering en selectie ter discussie heeft gestaan. Op het laatste moment zijn namelijk nog enkele direct verkiesbare kandidaat-raadsleden door persoonlijke omstandigheden afgevallen. Na intern beraad heeft het partijbestuur besloten dat de kandidatenlijst voldoende kwaliteit bevatte om na een periode van politieke afwezigheid voor de eerste keer deel te nemen aan de gemeenteraad(sverkiezingen) in de Gemeente Voorschoten.

De profielschets en rollen van kandidaat-raadsleden

Wanneer politieke partijen problemen ervaren bij de rekrutering en selectie van kandidaat-raadsleden, kan dat gevolgen hebben voor de kwaliteit en representativiteit van de vertegenwoordiging van het lokale bestuur. Om een bepaalde mate van kwaliteit in de vertegenwoordiging te bereiken, stellen partijbesturen eisen aan de profielkenmerken van kandidaat-raadsleden. Daarnaast vormen ook de kandidaat-raadsleden zich een mening over de profielkenmerken waar een kandidaat-raadslid vanuit hun perspectief idealiter aan moet voldoen. Beide perspectieven worden in deze paragraaf besproken, waarmee een antwoord wordt gegeven op de tweede deelvraag: *aan welk profiel moet een kandidaat-raadslid idealiter voldoen?*

Perspectief van partijbesturen en kandidaat-raadsleden over profielkenmerken

Het perspectief van de partijbesturen ten aanzien van de profielkenmerken waaraan een kandidaat-raadslid idealiter moet voldoen, is verkregen vanuit de interviews en wordt per profielkenmerk benoemd als zijnde wel of niet belangrijk. Het perspectief van de kandidaat-raadsleden is verkregen door middel van het surveyonderzoek. Het perspectief van de kandidaat-raadsleden wordt op basis van een zevenpuntsschaal uitgedrukt en is daarmee nauwkeuriger dan het perspectief van de partijbesturen. De waardering op de zevenpuntsschaal loopt van (1) "helemaal niet belangrijk" tot en met (7) "heel erg belangrijk". Het perspectief van het partijbestuur van D66 wordt niet besproken, omdat de kandidaat-raadsleden door middel van e-voting zijn gekozen en het partijbestuur daardoor geen directe rol heeft gespeeld bij de selectie en voorkeursvolgorde van de kandidaat-raadsleden. In tabel 3 is het aantal respondenten dat heeft deelgenomen aan het surveyonderzoek en de reactiegraad per politieke partij zichtbaar. Met uitzondering van het CDA hebben de partijbesturen het surveyonderzoek naar alle kandidaat-raadsleden op de kandidatenlijst verstuurd. Het CDA heeft er bewust voor gekozen om enkel de top 10 van de kandidatenlijst te laten deelnemen, daar waar enkel die kandidaat-raadsleden zich serieus verkiesbaar hebben gesteld.

Tabel 3: Aantal respondenten en responspercentage surveyonderzoek

Politieke partij	Aantal survey's verstuurd	Aantal respondenten (n)	Responspercentage
CDA	10	3	30,00%
D66	16	10	62,50%
GroenLinks	18	9	50,00%
ONS Voorschoten	15	6	40,00%
PvdA	25	11	44,00%
SP	12	6	50,00%
VVD	19	5	26,32%
Totaal	115	50	43,48%

Voor de presentatie van de onderzoeksresultaten is ervoor gekozen om de gemiddelde waardering ten aanzien van een profielkenmerk per politieke partij uit te drukken. Dit vanwege het feit dat de waarderingen van de kandidaat-raadsleden binnen de politieke partij erg dicht bij elkaar lagen en er geen excessen onderkend zijn.

Actief zijn binnen de partij

Perspectief partijbesturen; de partijbesturen van GroenLinks, de PvdA, de SP en de VVD achten de mate waarin iemand actief is binnen de partij van groot belang voor het kandidaatschap. Het partijbestuur van de PvdA benadrukt daarbij dat actief zijn geen voorwaarde is, actief willen worden daarentegen wel. Het partijbestuur van de VVD ziet actief lidmaatschap daarnaast als het bekleden van functies binnen de fractie dan wel het bestuur. De partijbesturen van het CDA en ONS Voorschoten vinden actief lidmaatschap niet direct relevant, waarbij bij ONS Voorschoten wordt gesteld dat actief zijn binnen het dorp belangrijker is.

Perspectief kandidaat-raadsleden; tabel 4 toont de mate waarin kandidaat-raadsleden het van belang achten dat een kandidaat-raadslid actief is binnen de partij. Opvallend is dat het partijbestuur van de PvdA veel waarde hecht aan dit kenmerk, terwijl de kandidaat-raadsleden van de PvdA op dit kenmerk lager scoren dan de overige partijen. Kandidaat-raadsleden van ONS Voorschoten hechten daarentegen erg veel waarde aan dit profielkenmerk, terwijl het partijbestuur het niet direct relevant vindt.

Tabel 4: De waardering voor profielkenmerken - actief zijn binnen de partij

	Politieke partij van kandidaat-raadslid	Gemiddelde (Schaal 1-7)
Actief zijn binnen de partij	CDA	5,33
	D66	5,33
	GroenLinks	5,14
	ONS Voorschoten	5,83
	PvdA	4,81
	SP	5,83
	VVD	5,20
	Totaal (n = 50)	5,35

Lokaal goed bekend zijn

Perspectief partijbesturen; de partijbesturen van het CDA, GroenLinks en de VVD hechten veel waarde aan de zogenaamde "lokale bekendheid". Bij de VVD legt het partijbestuur de relatie met de zichtbaarheid van de persoon in het dorp. De partijbesturen van ONS Voorschoten, de PvdA en de SP vinden dit profielkenmerk niet relevant.

Perspectief kandidaat-raadsleden; opvallend is dat de kandidaat-raadsleden van GroenLinks dit kenmerk onder gemiddeld waarderen, terwijl het partijbestuur er veel waarde aan hecht. Bij ONS Voorschoten is sprake van een tegenovergestelde situatie. Dit kenmerk wordt het hoogst gewaardeerd door kandidaat-raadsleden van ONS Voorschoten, terwijl het partijbestuur het kenmerk niet relevant acht voor een kandidaat-raadslid. De perspectieven van de overige partijbesturen en hun kandidaat-raadsleden komen met elkaar overeen.

Tabel 5: De waardering voor profielkenmerken - lokaal goed bekend zijn

	Politieke partij van kandidaat-raadslid	Gemiddelde (Schaal 1-7)
Lokaal goed bekend zijn	CDA	6,00
	D66	4,00
	GroenLinks	4,56
	ONS Voorschoten	6,17
	PvdA	4,55
	SP	4,83
	VVD	5,00
	Totaal (n = 50)	5,02

Functies bekleden binnen (maatschappelijke) organisaties

Perspectief partijbesturen; enkel het partijbestuur van GroenLinks geeft aan dat dit profielkenmerk een belangrijke rol speelt bij de rekrutering en selectie van kandidaat-raadsleden. De overige partijbesturen hebben de kandidaat-raadsleden niet specifiek op dit profielkenmerk beoordeeld. Het partijbestuur van de VVD geeft daarentegen wel aan dat het profielkenmerk in de toekomst goed bruikbaar kan zijn als criterium.

Perspectief kandidaat-raadsleden; tabel 6 toont dat de kandidaat-raadsleden, net als de meeste partijbesturen, relatief weinig waarde hechten aan dit profielkenmerk. Enkel de kandidaat-raadsleden van het CDA en de VVD waarderen dit profielkenmerk bovengemiddeld.

Tabel 6: De waardering voor profielkenmerken - functies bekleden binnen (maatschappelijke) organisaties

	Politieke partij van kandidaat-raadslid	Gemiddelde (Schaal 1-7)
Functies bekleden binnen (maatschappelijke) organisaties	CDA	5,33
	D66	4,33
	GroenLinks	4,78
	ONS Voorschoten	4,83
	PvdA	4,18
	SP	4,17
	VVD	5,00
	Totaal (n = 50)	4,66

Kennis hebben van nationale problemen

Perspectief partijbesturen; bij de selectie van kandidaat-raadsleden van de PvdA en de SP heeft dit profielkenmerk een rol gespeeld. De andere partijbesturen hechten hier op lokaal niveau niet direct waarde aan. Bij het CDA, GroenLinks, ONS Voorschoten en VVD trekken de partijbesturen dit profielkenmerk dan ook naar het gemeentelijk niveau en stellen dat kennis van lokale vraagstukken wel erg belangrijk is geweest bij de selectie van kandidaat-raadsleden.

Perspectief kandidaat-raadsleden; het perspectief van de kandidaat-raadsleden komt grotendeels overeen met dat van de partijbesturen. Enkel bij de PvdA en ONS Voorschoten is sprake van een discrepantie tussen het perspectief van het partijbestuur en dat van de kandidaat-raadsleden.

Tabel 7: De waardering voor profielkenmerken - kennis hebben van nationale problemen

	Politieke partij van kandidaat-raadslid	Gemiddelde (Schaal 1-7)
Kennis hebben van nationale problemen	CDA	4,33
	D66	4,56
	GroenLinks	4,13
	ONS Voorschoten	5,33
	PvdA	4,09
	SP	6,00
	VVD	4,40
	Totaal (n = 50)	4,69

Betrokken zijn geweest bij lokale raadsactiviteiten

Perspectief partijbesturen; enkel de partijbesturen van de PvdA en de VVD hechten waarde aan dit profielkenmerk, waarbij het partijbestuur van de VVD de relatie legt met de mate waarin het kandidaat-raadslid actief is binnen de partij. Bij de overige partijen heeft dit profielkenmerk geen rol gespeeld. Het partijbestuur van ONS Voorschoten onderbouwt dat standpunt door te stellen dat de waardering van dit profielkenmerk vernieuwing op de kandidatenlijst tegengaat. Bij de SP zijn kandidaat-raadsleden logischerwijs niet geselecteerd aan de hand van dit profielkenmerk, omdat de SP momenteel niet vertegenwoordigd is in de gemeenteraad van Voorschoten.

Perspectief kandidaat-raadsleden; net als hun partijbestuur waarderen de kandidaat-raadsleden van de PvdA en de VVD dit kenmerk bovengemiddeld. Daarnaast is tevens de relatie die bij de VVD wordt gelegd tussen de betrokkenheid bij lokale raadsactiviteiten en het actief zijn binnen de partij duidelijk zichtbaar. De resultaten tonen echter dat die relatie niet bij alle partijen is gelegd. Anders dan hun partijbestuur hechten kandidaat-raadsleden van ONS Voorschoten daarnaast wel veel waarde aan dit profielkenmerk.

Tabel 8: De waardering voor profielkenmerken - betrokken zijn geweest bij lokale raadsactiviteiten

	Politieke partij van kandidaat-raadslid	Gemiddelde (Schaal 1-7)
Betrokken zijn geweest bij lokale raadactiviteiten	CDA	4,67
	D66	4,44
	GroenLinks	4,89
	ONS Voorschoten	5,17
	PvdA	4,91
	SP	3,67
	VVD	5,40
	Totaal (n = 50)	4,74

Belangrijke functies bekleden binnen het bedrijfsleven

Perspectief partijbesturen; in de Gemeente Voorschoten heeft geen enkel partijbestuur dit profielkenmerk als criterium gehanteerd bij de selectie van kandidaat-raadsleden. Het partijbestuur van ONS Voorschoten stelt daarbij dat ook een politieagent of student een eerlijke kans verdient in het selectieproces. Het partijbestuur van de VVD geeft daarnaast aan dat niet zozeer gekeken is naar wat iemand doet qua werk, maar of het potentiële kandidaat-raadslid überhaupt een baan heeft. Het hebben van een baan wordt door het

partijbestuur van de VVD van groot belang geacht voor het goed functioneren binnen de gemeenteraad en het inlevingsvermogen binnen de samenleving.

Perspectief kandidaat-raadsleden; ten aanzien van dit profielkenmerk zijn duidelijke overeenkomsten zichtbaar tussen de partijbesturen en hun kandidaat-raadsleden, de waardering is onder gemiddeld.

Tabel 9: De waardering voor profielkenmerken - belangrijke functies vervullen in het bedrijfsleven

	Politieke partij van kandidaat-raadslid	Gemiddelde (Schaal 1-7)
Belangrijke functies vervullen in het bedrijfsleven	CDA	3,33
	D66	4,56
	GroenLinks	3,00
	ONS Voorschoten	4,50
	PvdA	3,45
	SP	3,17
	VVD	4,40
	Totaal (n = 50)	3,77

Lange tijd woonachtig binnen de gemeenschap

Perspectief partijbesturen; afgezien van het CDA stellen alle partijbesturen dat dit profielkenmerk niet van belang is geweest bij de selectie van kandidaat-raadsleden. Het partijbestuur van het CDA brengt dit profielkenmerk in verband met de lokale bekendheid van het kandidaat-raadslid. Bij ONS Voorschoten stelt het partijbestuur daarnaast dat, afgezien van het feit dat het profielkenmerk niet als criterium is gebruikt, de kandidatenlijst veelal wel dit kenmerk vertoont.

Perspectief kandidaat-raadsleden; het perspectief van de kandidaat-raadsleden komt in grote mate overeen met dat van hun partijbestuur. Net als hun partijbestuur kennen de kandidaat-raadsleden van het CDA, ten opzichte van de andere kandidaat-raadsleden, de grootste waardering toe aan dit kenmerk. De hoge waardering van de kandidaat-raadsleden van ONS Voorschoten kan gerelateerd worden aan de uitspraak van het partijbestuur. Daar waar de kandidatenlijst veelal dit kenmerk vertoont, is het verklaarbaar dat de kandidaat-raadsleden die zelf op de kandidatenlijst staan veel waarde hechten aan dit profielkenmerk.

Tabel 10: De waardering voor profielkenmerken - lange tijd woonachtig in de gemeenschap

	Politieke partij van kandidaat-raadslid	Gemiddelde (Schaal 1-7)
Lange tijd woonachtig in de gemeenschap	CDA	5,67
	D66	3,89
	GroenLinks	3,89
	ONS Voorschoten	5,33
	PvdA	3,55
	SP	4,33
	VVD	4,60
	Totaal (n = 50)	4,47

Goed bekend zijn bij zittende raadsleden

Perspectief partijbesturen; geen enkel partijbestuur heeft dit profielkenmerk gehanteerd bij de selectie van kandidaat-raadsleden. Het partijbestuur van ONS Voorschoten stelt wel dat in aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen aan die bekendheid gewerkt moet worden. Daarnaast geldt voor de SP dat dit profielkenmerk praktisch niet toepasbaar is, omdat de SP in de periode 2010-2014 niet vertegenwoordigd was in de gemeenteraad.

Perspectief kandidaat-raadsleden; net als de partijbesturen hechten ook de kandidaat-raadsleden over het algemeen weinig waarde aan dit profielkenmerk. De relatief hoge waardering van de kandidaat-raadsleden van ONS Voorschoten kan verklaard worden vanuit het feit dat binnen het partijbestuur veel waarde gehecht wordt aan de opbouw van die relatie wanneer men zich kandidaat gesteld heeft. Daarnaast is een relatief groot aantal kandidaat-raadsleden van de PvdA reeds burgerraadslid en daardoor bekend bij de zittende raadsleden, wat ook de relatief hoge waardering van de kandidaat-raadsleden van de PvdA verklaart.

Tabel 11: De waardering voor profielkenmerken - goed bekend zijn bij de zittende raadsleden

	Politieke partij van kandidaat-raadslid	Gemiddelde (Schaal 1-7)
Goed bekend zijn bij de zittende raadsleden	CDA	3,00
	D66	3,67
	GroenLinks	3,44
	ONS Voorschoten	4,33
	PvdA	4,18
	SP	2,83
	VVD	3,75
	Totaal (n = 50)	3,60

Aanvullende profielkenmerken

Naast de zojuist benoemde profielkenmerken hebben de verschillende partijbesturen en kandidaat-raadsleden ook een aantal aanvullende profielkenmerken geformuleerd die in hun ogen van belang zijn voor kandidaat-raadsleden. De aanvullende profielkenmerken worden hieronder besproken.

Kennis van zaken; het kandidaat-raadslid wordt geacht op de hoogte te zijn van het gedachtegoed van de partij en het partijprogramma. Het kandidaat-raadslid moet daarbij in staat zijn om landelijke standpunten op lokaal niveau te kunnen uitdragen. Daarnaast wordt van het kandidaat-raadslid verwacht dat hij of zij op de hoogte is van de lokale actualiteit en van de spelregels die gelden in de gemeenteraad. Tevens maakt de bekendheid met de verschillende beleidsterreinen het kandidaat-raadslid breed inzetbaar.

Communicatieve vaardigheden; dit profielkenmerk wordt veelvuldig aangehaald als een kenmerk waarover een kandidaat-raadslid idealiter moet beschikken en houdt nauw verband met het kunnen uitdragen van de standpunten van de partij. Het gaat daarbij zowel om de inhoud van de communicatie als de wijze waarop het kandidaat-raadslid zich presenteert. Het kandidaat-raadslid moet in staat zijn om door middel van een positieve, doch kritische houding, zijn of haar standpunt uit te dragen.

Sociaal vermogen; om goed te kunnen functioneren binnen de gemeenteraad en de fractie wordt het kandidaat-raadslid geacht een sociaal betrokken teamspeler te zijn. De sociale betrokkenheid houdt in belangrijke mate verband met de communicatieve vaardigheden, daar waar die vaardigheden worden ingezet tijdens de interactie met onder andere fractiegenoten, andere raadsleden en de inwoners van Voorschoten. Het kandidaat-raadslid moet interesse tonen in en betrokken zijn bij datgene wat zich in de gemeente afspeelt.

Verantwoordelijkheid; van het kandidaat-raadslid wordt verwacht dat hij of zij bereid is om verantwoordelijkheid te dragen. Het kandidaat-raadslid is immers volksvertegenwoordiger en verantwoordelijk voor het controleren van het college van burgemeester en wethouders. Dit profielkenmerk is zichtbaar binnen de rollen van raadsleden zoals Denters die formuleert.

Bereidheid; het kandidaat-raadslid moet bereid zijn om tijd en energie te steken in de partij en de raadswerkzaamheden. Een functie als raadslid gaat immers verder dan enkel lid zijn van de partij. Daarnaast moet het kandidaat-raadslid bereid zijn om zowel voorafgaande aan als tijdens het raadslidmaatschap cursussen te volgen. De bereidheid van het kandidaat-raadslid kan ook tot uiting komen in het meelopen met de zittende raadsleden, teneinde zich voor te bereiden op het raadslidmaatschap.

Perspectief van kandidaat-raadsleden over de rollen van het raadslid

Naast hun visie over de profielkenmerken waaraan de kandidaat-raadslid idealiter moet voldoen, is aan de kandidaat-raadsleden in het surveyonderzoek gevraagd welke waarde zij hechten aan de verschillende rollen die een raadslid dient te vervullen. Aan de hand van de verschillende visies uit het onderzoek van Denters (2012) is een aantal vragen geformuleerd. Tabel 12 toont welke waardering kandidaat-raadsleden op een zevenpuntsschaal toekennen aan de verschillende rollen van het raadslid. Ook hierbij geldt dat de waardering op de zevenpuntsschaal loopt van (1) “helemaal niet belangrijk” tot en met (7) “heel erg belangrijk”.

Tabel 12 toont dat de kandidaat-raadsleden in de Gemeente Voorschoten over het algemeen een hoge waardering toekennen aan de verschillende rollen waaraan een raadslid gehoor dient te geven. De waardering die wordt toegekend aan de afspiegelingsfunctie van het raadslid valt echter op. Enkel de kandidaat-raadsleden van de SP en het CDA kennen een relatief hoge waardering aan die functie toe, wat mogelijk te verklaren is vanuit het sociale karakter van de SP en het feit dat het CDA met haar lange kandidatenlijst streeft naar de vertegenwoordiging van de verschillende bevolkingsgroepen in de Gemeente Voorschoten. Bovenstaande resultaten bieden enkel inzicht in de waardering die door kandidaat-raadsleden wordt toegekend aan de rollen die raadsleden volgens het onderzoek van Denters moeten vervullen. De rollen van raadsleden maken geen onderdeel uit van het rekruterings- en selectieproces, maar houden wel verband met de profielkenmerken waaraan kandidaat-raadsleden idealiter moeten voldoen. Die profielkenmerken bepalen immers voor een belangrijk deel de prestaties van (kandidaat-)raadsleden op bovenstaande rollen. De resultaten uit tabel 12 kunnen als uitgangspunt dienen voor verder onderzoek.

Tabel 12: De waarde die kandidaat-raadsleden toekennen aan de verschillende rollen van het raadslid

Waardering op basis van zevenpuntsschaal (n = 50)	CDA	D66	GroenLinks	ONS Voorshoten	PvdA	SP	VVD	Totaal
Afspiegelingsmodel								
Vertegenwoordigen van sociale groepen of specifieke belangen	5,33	4,20	4,75	4,50	4,45	6,17	4,00	4,77
Vertrouwenspersoon								
Het dienen van de voornaamste belangen van de bevolking	6,67	6,00	6,00	6,67	5,91	6,50	5,80	6,22
Onderhouden van het contact met de bevolking	6,00	6,10	6,00	6,17	6,00	6,33	6,00	6,09
Partijenmodel								
Vertegenwoordigen van de burgers op basis van het partijprogramma	6,00	5,80	6,38	6,50	5,36	6,40	5,40	5,98
Democratische waakhond								
Het controleren van de burgemeester en de wethouders	6,00	6,00	6,38	6,00	6,09	5,83	5,60	5,99
De verantwoordelijkheid nemen voor het gemeentelijk bestuur	6,67	5,90	5,75	6,33	5,91	5,50	5,80	5,98

Hoofdstuk 5 Analyse

In dit onderzoek is inzicht verkregen in de literatuur ten aanzien van de rekrutering en selectie van kandidaat-raadsleden, de profielkenmerken waaraan een kandidaat-raadslid idealiter moet voldoen en welke rollen een raadslid in de praktijk moet vervullen. Daarnaast is besproken op welke wijze het rekruterings- en selectieproces in de Gemeente Voorschoten is doorlopen en welke waardering in diezelfde gemeente wordt toegekend aan de profielkenmerken en rollen van (kandidaat-)raadsleden. In dit hoofdstuk wordt allereerst de praktijksituatie in de Gemeente Voorschoten vergeleken met de constatering die in voorgaande onderzoeken zijn gedaan. Daarnaast worden de overeenkomsten en verschillen op het gebied van rekrutering en selectie tussen partijafdelingen, lokale partijen en hun kandidaat-raadsleden besproken, waarbij tevens de relatie wordt gelegd met het aantal actieve leden van de politieke partij.

Allereerst wordt in de literatuur gesteld dat politieke partijen op landelijk niveau veelal gebruik maken van een kandidaatstellingscommissie. Het praktijkonderzoek toont aan dat ook de politieke partijen in de Gemeente Voorschoten van een kandidaatstellingscommissie gebruik hebben gemaakt. Enkel D66 heeft voor een andere systematiek gekozen, namelijk e-voting. Als verbijzondering kan daarnaast gesteld worden dat de SP heeft besloten om enkel de direct verkiesbare kandidaat-raadsleden een gesprek met de kandidaatstellingscommissie te laten voeren.

Uit de literatuur en voorgaande onderzoeken blijkt ook dat politieke partijen bij de selectie van kandidaat-raadsleden, al dan niet via een kandidaatstellingscommissie, van een profielschets gebruik maken. In Voorschoten hebben vijf van de zeven politieke partijen in meer of mindere mate van een profielschets gebruik gemaakt, waarbij een onderscheid zichtbaar is tussen de mate waarin een profielschets concreet geformuleerd is en de mate waarin een profielschets expliciet gecommuniceerd wordt. Enkel het CDA en D66 hebben geen profielschets gehanteerd.

Vervolgens stellen Voerman en Boogers dat lokale partijen in kleinere gemeenten gemiddeld genomen meer actieve leden en minder problemen hebben de partijafdelingen in diezelfde gemeente. Daarnaast zou bijna de helft van de partijen op gemeentelijk niveau problemen ervaren tijdens het rekruterings- en selectieproces. In de onderzochte gemeente is ONS Voorschoten de enige lokale partij en die heeft zowel absoluut als relatief gezien de meeste

actieve leden. Daarnaast geeft ONS Voorschoten aan dat er geen problemen zijn ervaren bij de rekrutering en selectie van kandidaat-raadsleden, waardoor de situatie in de Gemeente Voorschoten op dat gebied overeenkomt met de veronderstelling van Voerman en Boogers. Hierbij dient wel gesteld te worden dat ook het CDA en de PvdA geen problemen hebben ervaren en D66, GroenLinks en VVD slechts in beperkte mate. De problemen die de SP daarnaast heeft ervaren zijn mogelijk te wijten aan het feit dat de SP haar herintrede heeft gemaakt in de Voorschotense politiek. Een duidelijk (negatief) verband tussen het aantal actieve leden en het ervaren van problemen kan daarom in dit onderzoek niet worden aangetoond. Daarentegen ervaart wel de helft van de politieke partijen problemen bij de rekrutering en selectie, maar die problematiek moet in perspectief geplaatst worden en leidde bij voorbaat voor de meeste partijen niet direct tot belemmeringen voor de deelname aan de verkiezingen. Daarnaast zijn de door Voerman en Boogers geformuleerde argumenten die potentiële kandidaat-raadsleden aandragen om zich niet te kandideren niet duidelijk aanwezig in de Gemeente Voorschoten.

Voortbordurend op het ervaren van problemen constateren Voerman en Boogers dat één op de drie politieke partijen niet-partijleden rekruteert voor het kandidaatschap. In Voorschoten hebben drie van de zeven partijen (D66, ONS Voorschoten en GroenLinks) niet-partijleden gerekruteerd. De veronderstelling van Voerman en Boogers dat het rekruteren van niet-partijleden verband houdt met het aantal actieve leden binnen de partij is daarentegen niet van toepassing op de situatie in Voorschoten, daar waar tabel 1 toont dat de drie partijen die niet-partijleden gerekruteerd hebben zowel absoluut als relatief gezien niet minder actieve leden hebben dan de andere partijen.

Tevens wordt in voorgaande onderzoeken de veronderstelling gedaan dat lokale partijen beter in staat zijn om kandidaat-raadsleden aan zich te binden. Op basis van die veronderstelling is in dit onderzoek de aanname gedaan dat de wijze waarop lokale partijen hun kandidaat-raadsleden rekruteren en selecteren anders zou zijn dan de wijze waarop partijafdelingen dat doen. Het praktijkonderzoek toont echter aan dat er vrijwel geen verschillen zichtbaar zijn in het rekruteringsproces van de politieke partijen in de Gemeente Voorschoten (met uitzondering van D66). Het betreft daarbij slechts nuanceverschillen tussen de partijafdelingen en de lokale partij, onder andere ten aanzien van het gefaseerd aanbieden van de kandidatenlijst aan de ALV en de gebruikte middelen tijdens de rekrutering.

Tenslotte kan een uitspraak worden gedaan over de profielkenmerken waar een kandidaat-raadslid volgens de partijbesturen en kandidaat-raadsleden zelf idealiter aan moet voldoen. Voor wat betreft de waarde die de partijbesturen hechten aan de profielkenmerken uit het onderzoek van Irwin kan gesteld worden dat er geen duidelijk verschil zichtbaar is tussen partijafdelingen en lokale partijen. Het praktijkonderzoek in Voorschoten toont niet aan dat het partijbestuur en de kandidaat-raadsleden van ONS Voorschoten bepaalde profielkenmerken heel anders waarderen dan de partijbesturen en kandidaat-raadsleden van de partijafdelingen. Wanneer de perspectieven van de partijbesturen en hun kandidaat-raadsleden geanalyseerd worden is wel een verschil zichtbaar. Met name bij ONS Voorschoten en de PvdA komt het voor dat de waardering die het partijbestuur toekent aan bepaalde profielkenmerken niet overeenkomt met de waardering die de kandidaat-raadsleden toekennen. Bij GroenLinks is dat ook eenmaal het geval. Met betrekking tot de niet-beïnvloedbare kenmerken van Norris, later gespecificeerd door Voerman en Boogers, is zoals gesteld niet alle benodigde informatie beschikbaar. Hierdoor kan enkel een uitspraak worden gedaan over de verhouding op basis van het geslacht, ofwel de vertegenwoordiging van vrouwen zoals Voerman en Boogers het specificeren. Tabel 1 toont dat 26% van de kandidaat-raadsleden in de Gemeente Voorschoten vrouw is, maar dat de verhouding sterk verschilt per politieke partij. Alle partijbesturen in Voorschoten geven aan dat in meer of mindere mate gepoogd is om een evenwichtige balans tussen mannen en vrouwen op de kandidatenlijst te bereiken. Overeenkomstig met de constatering van Voerman en Boogers heeft dat over het algemeen echter niet direct geleid tot een betere vertegenwoordiging van vrouwen op de kandidatenlijst.

Hoofdstuk 6 Conclusie, discussie en aanbevelingen

In de hoofdstukken met betrekking tot de resultaten en de analyse is op basis van de literatuur, voorgaande onderzoeken en het praktijkonderzoek een antwoord geformuleerd op de twee deelvragen van het onderzoek. Hierdoor is het mogelijk om in dit hoofdstuk een antwoord te formuleren op de centrale onderzoeksvraag. Tevens wordt in dit hoofdstuk een uitspraak gedaan over de bruikbaarheid en de generaliseerbaarheid, maar ook de beperkingen van de onderzoeksresultaten. Ten slotte worden aanbevelingen gedaan voor verder onderzoek.

Conclusie

In dit onderzoek is een tweetal deelvragen met bijbehorende subvragen geformuleerd en beantwoord. De antwoorden op die vragen bieden gezamenlijk de mogelijkheid om een antwoord te formuleren op de centrale onderzoeksvraag:

Hoe verloopt de rekrutering en selectie van kandidaat-raadsleden voor de gemeenteraadsverkiezingen?

Het praktijkonderzoek toont aan dat het rekruterings- en selectieproces op lokaal niveau op hoofdlijnen een homogeen proces is. Enkel het e-voting proces van D66 vormt daar een uitzondering op. De overige partijafdelingen en de lokale partij hebben in essentie allen hetzelfde proces doorlopen. Allereerst hebben de partijbesturen voor zichzelf enkele randvoorwaarden vastgesteld waaraan de kandidatenlijst minimaal moet voldoen. De partijbesturen hebben daarbij de focus gelegd op het kunnen afdekken van de verschillende beleidsterreinen door een evenwichtige vertegenwoordiging van verschillende professies op de kandidatenlijst. Op basis van dit streven is bepaald welk type kandidaat-raadsleden werd gezocht, waarbij de meeste partijbesturen in een meer of minder uitgewerkte vorm gebruik hebben gemaakt van een profielschets. Op basis van de profielschetsen en profielkenmerken die van belang worden geacht is geen duidelijk onderscheid zichtbaar tussen de partijafdelingen en de lokale partij. Daarnaast zijn enkel bij ONS Voorschoten, de PvdA en in mindere mate GroenLinks discrepanties zichtbaar tussen de waardering die de partijbesturen en de kandidaat-raadsleden toekennen aan de profielkenmerken waaraan kandidaat-raadsleden idealiter moeten voldoen. Afgezien van D66 hebben alle partijbesturen gebruik gemaakt van een kandidaatstellingscommissie, die als eindresultaat een advieslijst aanleverde bij het partijbestuur. Na goedkeuring van het partijbestuur werd

de advieslijst aangeboden aan de ALV, waarna de kandidatenlijst definitief kon worden vastgesteld.

Discussie

Teneinde het doel van het onderzoek te bereiken is in de voorbereiding en de uitvoering van dit onderzoek een aantal keuzes gemaakt. Die keuzes gaan echter gepaard met een aantal beperkingen voor de bruikbaarheid en generaliseerbaarheid van de onderzoeksresultaten.

Vanwege het feit dat er een gat in de kennis is met betrekking tot de wijze waarop de rekrutering en selectie van kandidaat-raadsleden op lokaal niveau verloopt, is er in dit onderzoek voor gekozen om één geval diepgaand te bestuderen. Afgezien van het feit dat deze keuze geen consequenties heeft voor het bereiken van het doel van dit onderzoek, is het niet eenvoudig om de onderzoeksresultaten te generaliseren voor andere gemeenten. Op basis van de onderzoeksresultaten kan immers niet direct een uitspraak worden gedaan over de wijze waarop de rekrutering en selectie van kandidaat-raadsleden in andere gemeenten plaatsvindt.

Aanbevelingen voor verder onderzoek

Om toch een uitspraak te kunnen doen over de wijze waarop de rekrutering en selectie van kandidaat-raadsleden in andere gemeenten verloopt, moeten meerdere gemeenten bestudeerd worden. Daarbij kan er allereerst voor gekozen worden om een onderzoek met dezelfde scope in een andere gemeente uit te voeren. Een andere mogelijkheid is om een deelaspect van het onderzoek (rekruterings- en selectieproces, profielkenmerken of rollen) te onderzoeken binnen een grote hoeveelheid gemeenten, teneinde een beter generaliseerbare uitspraak te kunnen doen over de wijze waarop dat deelaspect over het algemeen plaatsvindt dan wel wordt gewaardeerd.

Daarop voortbordurend is de tweede aanbeveling om gemeenten onderling met elkaar te vergelijken. Uit dit onderzoek blijkt dat in de Gemeente Voorschoten relatief weinig problemen zijn ervaren bij de rekrutering en selectie van kandidaat-raadsleden. Mogelijk is de mate waarin problemen worden ervaren afhankelijk van bepaalde kenmerken van gemeenten, zoals de demografische kenmerken. Door middel van een vergelijkend onderzoek kan hierover een uitspraak worden gedaan.

Literatuurlijst

Boeken, artikelen en onderzoeksrapporten:

- Andeweg, R.B. & Irwin, G.A. (2009). *Governance and politics of the Netherlands*. Basingstoke: Palgrave MacMillan.
- Boogers, M. (2007a). *Lokale politieke in Nederland: de logica en dynamiek van plaatselijke politiek*. Den Haag: Lemma.
- Boogers, M. (2007b). "Lokale legitimiteit: de politieke partij als missing link", in: E.M.H. Cornelissen, P.H.A. Frissen, S. Kensen & T. Brandsen (red.). *Betoverend bestuur: legitimiteit, vitaliteit en meervoudigheid*. Den Haag: Lemma, pp. 75-92.
- Denters, S.A.H. (2012). A dirty job that needs to be done! De rol van het raadslid in de ogen van de Nederlandse burgers. *Bestuurswetenschappen*, nr. 3, pp. 14-34.
- Groot, de M., Denters, B & Klok, P.J. (2010). Strengthening the councillor as a representative and scrutiniser: the effects of institutional change on councillors' role orientations in the Netherlands. *Local Government Studies*, vol. 36, no. 3, pp. 401-423.
- Hillebrand, R. (1992). *De antichambre van het parlement : kandidaatstelling in Nederlandse politieke partijen*. Leiden.
- Irwin, G.A. (1976). "Party, accountability and the recruitment of municipal councilmen in the Netherlands", in: H. Eulau & M. Czudnowski (red.). *Elite recruitment in democratic polities: comparative studies across nations*. New York: Sage Publications, pp. 163-204.
- Norris, P. (1996). "Legislative Recruitment", in: L. Leduc, R.G. Niemi & P. Norris (red.). *Comparing democracies: elections and voting in global perspective*. Thousand Oaks: Sage.
- Raad voor het Openbaar Bestuur (2009). Democratie vereist partijdigheid: politieke partijen en formaties in beweging.
- Voerman, G. (2014). *Totale ledenaantal van Nederlandse politieke partijen daalt in 2013 met 1,9%*. Persbericht documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen. Groningen.
- Voerman, G. & Boogers, M. (2006). *Rekrutering door politieke partijen bij gemeenteraadsverkiezingen: problemen en perspectieven*. Groningen / Tilburg: DNPP / TSPB.
- Voerman, G. & Boogers, M. (2010). 'Geen kandidaat voor de raad? Het rekruteringsvermogen van politieke partijen bij de gemeenteraadsverkiezingen van

2006', in: A. Bronner (red.). *Ontwikkelingen in het marktonderzoek*.
Jaarboek 2010 MarktOnderzoekAssociatie, pp. 129-144. Haarlem.

Voerman, G. & Boogers, M. (2011). *Rekrutering revisited: de kandidaatstelling voor de gemeenteraadsverkiezingen van 2010 vergeleken met 2006*. Groningen / Tilburg: DNPP / TSPB.

Voerman, G. & Schuur, van W. (2011). 'De Nederlandse politieke partijen en hun leden (1945-2010)', in: R.B. Andeweg & J. Thomassen (red.), *Democratie doorgelicht: het functioneren van de Nederlandse democratie* (pp. 203-220). Leiden: Leiden University Press

Digitale bronnen:

Gemeente Voorschoten (2014, 31 maart). Deelnemende partijen aan de gemeenteraadsverkiezingen in maart 2014. Geraadpleegd op 31 maart 2014 via:
http://www.voorschoten.nl/actueel/gemeenteraadsverkiezingen_2014/deelnemen_de_partijen

Gemeente Voorschoten (2014, 20 januari). Gemeentebestuur en gemeenteraad Gemeente Voorschoten. Geraadpleegd op 20 januari 2014 via:
<https://www.gemeentebestuurvoorschoten.nl/Gemeentebestuur>

Nieuwsuur (2014, 5 januari). Gebrek aan kandidaten gemeenteraad. Geraadpleegd op 5 januari 2014 via: <http://niewsuur.nl/onderwerp/593739-gebrek-aan-kandidaten-gemeenteraad.html>.

Bijlage A: De geïnterviewden

Politieke partij	Naam contactpersoon	Functie binnen politieke partij
CDA	Scholten, Herman	Fractievoorzitter en adviseur kandidaatstellingscommissie
D66	Okma, Aisia	Voorzitter partijbestuur
GroenLinks	Both, Gert	Voorzitter partijbestuur en voorzitter kandidaatstellingscommissie
ONS Voorschoten	Rasch, Hans	Voorzitter partijbestuur en lid van kandidaatstellingscommissie
PvdA	Lith, Rob	Voorzitter partijbestuur
	Nieuwenhuijsen, Henry	Secretaris partijbestuur
SP	Maassen, Erik	Voorzitter partijbestuur en lid van kandidaatstellingscommissie
VVD	Vierveijzer, Paul	Penningsmeester partijbestuur en lid van kandidaatstellingscommissie

Bijlage B: De interviewvragen

Onderstaande vragenlijst is niet uitputtend en tijdens het interview wordt doorgevraagd op specifieke aspecten van het proces en de profielschetsen voor kandidaat-raadsleden. De vragen staan in het teken van de gemeenteraadsverkiezingen in 2014:

Introductievragen:

- Kunt u in het kort vertellen wie u bent en wat uw functie is binnen de partij?
- Hoe lang bent u al actief binnen de partij?
- Sinds wanneer bent u betrokken bij de rekrutering en selectie van kandidaat-raadsleden?

Inhoudelijke vragen:

- Op welke wijze is het rekruterings- en selectieproces binnen uw partij doorlopen?
- Is er binnen uw partij sprake van voorgeschreven procedures voor de uitvoering van het rekruterings- en selectieproces?
- Heeft uw partijbestuur gebruik gemaakt van een kandidaatstellingscommissie?
- Op welke wijze was de kandidaatstellingscommissie opgebouwd (totstandkoming, leden, structuur)?
- Heeft de kandidaatstellingscommissie gebruik gemaakt van een profielschets voor kandidaat-raadsleden?
- Hoe is de profielschets voor kandidaat-raadsleden tot stand gekomen en welke kenmerken zijn voor uw partij (minder) belangrijk?
 - o Kenmerken van Irwin, Norris en Voerman en Boogers.
- Heeft u bij de rekrutering en selectie van kandidaat-raadsleden rekening gehouden met een bepaalde balans tussen de kandidaat-raadsleden op de kandidatenlijst?
 - o Verschillende professies, zittende leden en nieuwe kandidaat-raadsleden, minder vertegenwoordigde groepen (vrouwen, jongeren, migranten), etc.
- Hoe heeft uw partijbestuur potentiële kandidaat-raadsleden geïdentificeerd?
- Naar hoeveel kandidaat-raadsleden op de kandidatenlijst streefde uw partijbestuur?
- Welke middelen zijn door uw partij gebruikt om kandidaat-raadsleden te rekruteren?
 - o Internet, advertenties in kranten, activiteiten in de omgeving, etc.

- Heeft uw partijbestuur problemen ondervonden bij de rekrutering en selectie van kandidaat-raadsleden?
- Welke oorzaken lagen aan deze problematiek ten grondslag?
 - o Onvoldoende financiële beloning, tijdsbeslag, reglementaire beperkingen (o.a. maximaal twee termijnen), ontevredenheid, etc.
- Heeft uw partijbestuur naar aanleiding van eventuele problemen overwogen om in 2014 niet deel te nemen aan de gemeenteraadsverkiezingen?
- Zijn er bij uw partij niet-partijleden gerekruteerd voor het raadslidmaatschap?
- Heeft uw partij de afgelopen jaren te maken met een afname dan wel toename van het ledenaantal?
- Hoeveel actieve leden telt uw partij?
 - o Actieve leden zijn leden die onder andere aanwezig zijn bij ledenvergaderingen, deelnemen aan (campagne)activiteiten, lid zijn van het afdelingsbestuur of de fractie, etc.
- Komt de definitieve kandidatenlijst van uw partij overeen met de richtlijnen (en het streven) die vooraf zijn vastgesteld?
- Geeft u toestemming om de kandidaat-raadsleden een vragenlijst toe te sturen waarin zij onder andere een rangorde kunnen aangeven in de profielkenmerken van kandidaat-raadsleden?

Bijlage C: Perspectief partijbesturen over profielkenmerken

	CDA	GroenLinks	ONS Voorschoten	PvdA	SP	VVD
Actief zijn binnen de partij	Nee	Ja	Nee	Ja	Ja	Ja
Lokaal goed bekend zijn	Ja	Ja	Nee	Nee	Nee	Ja
Functies bekleden binnen (maatschappelijke) organisaties	Nee	Ja	Nee	Nee	Nee	Nee
Kennis hebben van nationale problemen	Nee	Nee	Nee	Ja	Ja	Nee
Betrokken zijn geweest bij lokale raadsactiviteiten	Nee	Nee	Nee	Ja	Nee	Ja
Belangrijke functies bekleden binnen het bedrijfsleven	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee
Lange tijd woonachtig binnen gemeenschap	Ja	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee
Goed bekend zijn bij zittende raadsleden	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee